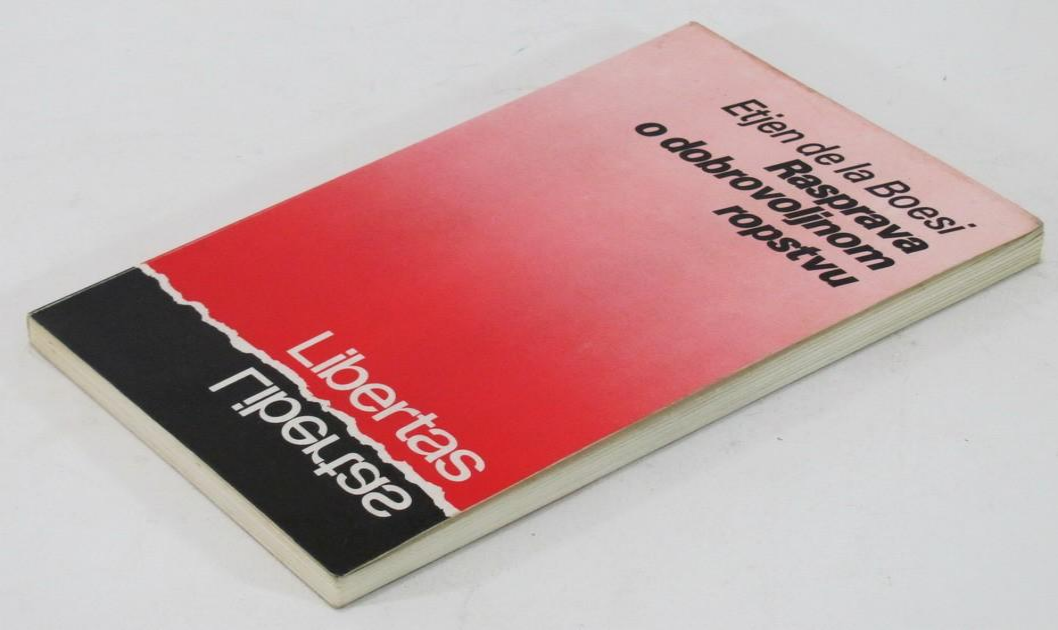

AUTORITARNOST

Etjen de la Boesi (1530-1563) je 1548 sa samo 18 godina napisao delo *Rasprava o dobrovoljnom ropstvu*, (*Le Discours de la servitude volontaire*), "u slavu slobode a protiv tiranije" puno neodoljive mladalačke žestine i jasnoće, a sa

lajtmotivom većito aktuelnog pitanja zašto se potlačena većina ne pobuni.

"Hteo bih, ovom prilikom, da shvatim kako to da toliko ljudi, toliko sela i gradova, toliko nacija podnosi katkad jednog jedinog tiranina koji ima samo onu moć koju mu oni dajuji ima snage da im naudi jedino ako su oni voljni da to podnose; koji može da im učini neko zlo samo ako oni pristanu da ga trpe a ne da mu protivreče.

To je jamačno velika a ipak tako obična stvar, pa se valja pre žalostiti nego iznenađivati time što milioni ljudi bedno služe, pognutih glava pod bestidnim jarmom, ne zato što ih na to primorava neka jača sila, već zato što su izgleda opčinjeni i očarani samim imenom Jednog...

- Ali, o dobri Bože! Šta li to može biti? Kako ćemo to imenovati? Kakva li je to nesreća? Kakav je to porok, odnosno kakav je nesrećni porok to što je beskrajno mnoštvo ljudi ne samo poslušno, već i slugansko; ne samo što njime vladaju već ga tiranišu... ono pati zbog pljačke, lopovluka i svireposti, i to ne od neke vojske, ni od varvarske horde (od koje bi svako krvlju branio svoj život) već od jednog jedinog čoveka; ne od nekog Herakla ili Samsona, već od jednog čovečuljka. Hoćemo li to nazvati kukavičlukom? Hoćemo li ljude koji služe nazvati kukavicama i slabićima? Svaki porok, naravno, ima svoje granice preko kojih ne može preći; dvoje, a možda i desetero mogu da se boje jednog, ali kada se hiljadu, milion ljudi i hiljade gradova ne brane od jednog, to onda više nije kukavičluk jer kukavičluk dotle ne seže. Kakav li je to onda monstruozan porok koji priroda poriče da ga je stvorila i kojeg jezik odbija da imenuje?

- Jadni i bedni, bezumni narodi, nacije tvrdoglave u svojoj nevolji i slepe prema sopstvenom dobru! Dopuštate da ispred vas odnose najbolji i najsvetliji deo vaših prihoda, dopuštate da vam pljačkaju polja, da vam pustoše kuće i da oduzimaju stvari vaših predaka; živite tako da vam ništa više ne pripada; ako vam ostave pola vaših dobara, porodica, jadnih života, čini se da to smatrate velikom srećom; sva ta šteta, ta nesreća, ta ruševnost ne proističe od vaših neprijatelja, već jamačno od vašeg *neprijatelja*, i to od onog kojeg ste vi učinili onim što jeste, za koga tako junački idete u rat i radi čije sujete ne odbijate da izložite smrti svoje živote. Onaj koji tako gospodari vama ima samo dva oka, dve ruke, jedno telo i ništa drugo što ne bi imao i poslednji stanovnik velikog i beskrajnog broja vaših gradova. Ono što on ima viška – to su sredstva koja mu vi pružate kako bi vas uništio. Odakle mu toliko očiju da vas uhodi osim ako mu ih vi sami ne dajete? Kako to da ima toliko ruku da vas udara, osim ako ih ne uzima od vas? Nisu li to vaše noge kojima gazi vaše gradove? Kako to da uopšte ima neku moć nad vama, osim ako to nije vašim posredstvom? Zar bi se usudio da vas zajaši da nije u sporazumu sa vama? Šta bi vam on uopšte mogao da niste jatak lopova koji vas pljačka, da niste saučesnik ubice koji vas ubija, i svoj sopstveni izdajica?

Budite odlučni u tome da ne želite više služiti i – eto vas slobodnih.

Sada, međutim, dolazim do tačke koja je, po meni, pokretač i tajna gospodarstva, oslonac i osnova tiranije... Uvek je bilo petoro ili šestoro koji su uživali poverenje tiranina približivši mu se sami od sebe ili zato što ih je on pozvao da budu saučesnici u njegovim okrutnostima, drugari u njegovom zadovoljstvu, podvodači za njegove sladostrasti i učesnici u njegovim pljačkama. Ova šestorica pak imaju ispod sebe šest stotina ljudi koji stiču korist; ovih šest stotina pod sobom imaju šest hiljada onih koje su unapredili u činove, kojima prepuštaju ili rukovođenje regijama, ili baratanje novcem kako bi pospešivali njihovu škrtost i okrutnost, koju će da primenjuju onda kada dođe vreme i to čineći tako ogromno zlo da će moći da opstanu isključivo pod senkom onih prvih, da bi se na taj način izuzeli od zakona i njegovih kazni samo njihovim posredstvom. Veliki je niz onih koji dolaze iza ovih, a ko želi da se razonodi razmotavajući to klupko, videće da se njime za tiranina drži ne šest hiljada, već stotine hiljada, milioni njih vezanih za to uže...Ukratko, na kraju ispada da zahvaljujući dobicima ili udelom u dobicima sa tiraninom, ima isto toliko ljudi kojima se tiranija čini korisnom, koliko je onih kojima bi sloboda bila bolja.

- I kao što lekari kažu da, kada u našim telima ima nešto bolesno, onda se to brzo prenosi i na zdrave delove, isto tako čim neki kralj proglašuje sebe tiraninom, sve ono što je loše, sav izrod kraljevstva, *sve to što je loše okupi se oko njega i podržava ga kako bi imalo deo plena i kako bi svaki i sam bio mali tiranin pod velikim tiraninom.*
- Tako tiranin pokorava podanike, jedne pomoću drugih, a njega čuvaju oni od kojih bi trebalo i sam da se čuva, kada bi oni nešto vredeli: Eto strelaca, stražara, kopljanika! Oni sami pate zbog tiranina ali ti bednici, napušteni od Boga i ljudi, srećni su što podnose zlo, ne da bi ga iskalili na onom koji njima čini zlo, već na onima koji, poput njih, pate i koji ne mogu ništa da urade... Da li je to srećan život? Da li se to naziva življenjem? Postoji li na svetu nešto nepodnošljivije od toga, a sada ne govorim posebno o srčanom čoveku, ni o dobronamernom čoveku, već o svakome ko ima zdrav razum ili prosto ljudski obraz? Koje li je stanje bednije od ovakvog življenja..."

Koreni proučavanja autoritarnosti u okviru psihologije

- Nije lako reći kada su zapravo započela istraživanja autoritarnosti. Etnocentrizam i pokornost u ponašanju datiraju iz drevnih vremena, čak se može reći da su strari koliko i čovečanstvo. Pored toga pronalaženje uzroka sopstvenih problema okrivljavanjem drugih, što je osnova predrasuda, zbog kojih je i počeo da se istražuje ovaj fenomen, takođe nije novijeg datuma. Kristi je skrenuo pažnju na Teturlijanove observacije u vezi sa tretiranjem ranih Hrišćana kao pogodnih žrtava: "Ako bi Tiber poplavio grad; ako Nil ne bi tekao do udaljenih oblasti, ako bi nebesa ostala nepokretna, ako bi se zemlja tresla, ako bi se pojavila glad ili zaraza, namah bi se začulo: Hrišćane lavovima"

Koreni proučavanja autoritarnosti u okviru psihologije

- Psihološka istraživanja autoritarnosti su započela nedugo po pojavi psihologije kao zasebne nauke. Moguće je naći dva korena psiholoških razmatranja ovog problema koji su se spojili u jedan objavljivanjem studije *Autoritarna ličnost*, 1950. godine. Jedan pravac je potekao iz Evrope, a drugi iz Sjedinjenih Država. Prvi pokušaji merenja stavova u Sjedinjenim Državama (npr. Likert, 1932; Terston, 1929), pojavili su se u vreme dva velika društvena potresa: Velike ekonomske depresije i uspona Adolfa Hitlera u Nemačkoj. Taj dvostruki podsticaj gorućih društvenih problema i pojava novih tehnika za njihovo merenje uslovlili su konstrukciju širokog spektra skala stavova.

Frankfurtski krug

- Početak u Institutu za socijalna istraživanja u Frankfurtu (poznat je i kao Frankfurtski krug).
- Neuspeh da proleeterska revolucija uspostavi socijalizam u industrijskim zemljama (pre svega u Nemačkoj.)
- Taj nedostatak klasne svesti i stoga očigledan neuspeh ili bar nedovoljnost Marksove teorije nagnali su neke od tih intelektualaca da osete potrebu za nezavisnim ponovnim ispitivanjem osnova marksističke teorije, sa nadom da će objasniti prošle greške i pripremiti se za buduće akcije.

Frankfurtski krug

- Institut je naglo uznapredovao sa dolaskom Horkhajmera na njegovo čelo, 1931. Naglasak je stavljen pre na dijalektičko nego na mehaničko shvatanje marksizma.
- Na upavo iznete probleme nije bilo moguće odgovoriti uzimajući u obzir samo socio-ekonomsku strukturu, te je u pomoć pozvana i Frojdova psihoanalitička teorija.

wilhelm
reich
masovna
psihologija
fašizma

Rajh 1933

odbacuje površna objašnjenja bilo o magičnoj privlačnosti Hitlerove ličnosti ili o prostoj zbunjenosti masa propagandom i pronalazi dublje korene dolazeće katastrofe u karakternoj strukturi niže srednje klase i "integrisane" radničke klase u Nemačkoj. U patrijarhalnom društvu, porodica postaje mesto gde se oblikuje ideologija

i struktura moći u državi. Ugrađujući u decu seksualne inhibicije i strahove, porodica proizvodi identifikaciju sa autoritarnim imperijalizmom države. Mada bi mogao da se očekuje veći stepen buntovništva kod najviše ugnjetavanih grupa – žena iz radničke klase, seksualno potiskivanje pored ekonomske eksploatacije proizvodi konzervatizam, strah od slobode i ne samo pasivnu submisivnost nego i aktivnu podršku autoritarnom poretku. Potisnuta seksualnost se obrće u snažnu neodređenu žudnju prema mističnim idealima nacije, dužnosti, časti, religioznosti i materinstva – simbolima koje potpuno eksploatiše nacistička propaganda. Dakle, seksualna politika je, po Rajhu, ključna kako za razumevanje fašizma, tako i za borbu protiv njega.

Studija o autoritetu i porodici. 1936

- Horkhajmerovo poglavlje u ovoj knjizi jeste glavni teorijsko-istorijski esej, koji se bavi slobodom, autoritetom i ulogom porodice u modernom društvu. On smatra da porodica ne mora uvek da bude "agentura" društvenih autoriteta, nego može da funkcioniše i kao njihov antagonist. Ovo je ideja Hegela, koji je pominjan više puta nego Marks, jer su u međuvremenu nakon dolaska Hitlera na vlast, članovi Instituta postali izbeglice u Americi i bili su prinuđeni da se udalje od svojih marksističkih gledišta.
- Tako su, da bi izbegli nepoželjne konotacije, umesto o dijalektičkom i istorijskom materijalizmu počeli da govore o Kritičkoj teoriji.

- U svom poglavlju ove studije From analizira "psihološke impulse koji uzrokuju da ljudi postaju submisivni prema autoritetu". Ovo poglavlje sadrži začetak ideja koje će From razviti 1941, dve godine nakon što je napustio Institut, u svom poznatom delu "Bekstvo od slobode". Moderan čovek stiče sve više slobode od raznih ograničenja od perioda Reformacije, i u isto vreme, postaje sve izolovaniji i usamljeniji.
- Zato razvija nekoliko mehanizama bekstva od te izolovanosti: a) autoritarnost ili "simbiotički" sadomazohistički karakter, b) destruktivnost i c) automatski konformizam – prihvatanje pogleda većine u modernim demokratskim društvima.
- Prilagodivši se novim uslovima u SAD, From više ne vidi glavni izazov u pretnji od fašizma, već u transformaciji izolovanih osoba u spontanije i kreativnije ličnosti.

Leni Riefenstahl – film →

Dok su svi ostali autori govorili o autoritarnosti u jednom lošem značenju, jedan pristup istom problemu sredinom 30ih godina potpuno suprotno vrednosno evaluira ovaj fenomen.

Janš (52), nacistički psiholog govori o njemu na način koji nikako nije negativan. Šta više, on ga vidi kao primer najboljih vrlina muškosti. Ovo je primer kako su nacisti podcenjujuće i uvredljivo opisivali neke osobine kao kreativnost, fleksibilnost, slobodu izbora.

Janš razlikuje dva tipa ljudi: "S" i "J".

"S" potiče od sinestezije, pojave perceptualne aljkavosti – gde se kvalitet jednog osećanja i čula meša sa drugim (npr. čuvenje boja).

Janš

- Analogno tome, "S" ili Anti-tip karakteriše dvosmislenost i neodređenost suđenja i nedostatak istrajnosti. "S"-tip su ljudi sa tzv. "liberalnim" pogledima, koji misle da su sredina i obrazovanje determinante ponašanja, koji, dalje, poseduju dečije "raspušteno" zadovoljstvo u tome da budu ekscentrični, individualci, slabi, ženstveni i pokolebljivi. Njihova opšta nestabilnost verovatno potiče od rasno mešanog porekla. Anti-tipovi su Jevreji, Parižani, Orijentalci i komunisti, piše Janš.
- Kontrastni, po Janšu idealan, je "J"-tip. "J" stvara tačna, jasna i nedvosmislena perceptualna suđenja i istrajava na njima. On shvata da je ljudsko ponašanje fiksirano u krvi, tlu i nacionalnoj tradiciji. On je neosetljiv, maskulin, nepokolebljiv; čovek na koga se može osloniti; dobar član naci-partije.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Događaji tokom drugog svetskog rata, posebno nacistički genocid nad Jevrejima, podstakli su pokretanje jednog većeg istraživanja sa ciljem da se otkriju psihološki koreni antisemitizma. Nevit Sanford sa Berklijskog univerziteta u Kaliforniji je, 1943. godine dobio anonimnu donaciju od 500 dolara da izučava anti-semitizam. On je, kao već obučeni psihoanalitičar, bio poznat po svom radu u oblasti ličnosti. Tada, sa svojim postdiplomcem Danijelom Levinsonom, započinje konstrukciju skale anti-Semitizma. Priključuje im se Frenkel-Brunsvikova i, nakon dobijanja subvencija od Američkog jevrejskog komiteta i Adorno, koji je bio predstavnik *Instituta za kritičku teoriju*. Njihov projekat je bio jedan od 5 projekata u okviru "Studija o predrasudama" kojima je rukovodio Horkhajmer.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Većina empirijskih istraživanja je izvedena između 1944. i 1946. godine, u kojima je ispitano *2099 ljudi iz raznih organizacija*, uključujući studente nekoliko univerziteta, nastavnike u državnim školama, medicinske sestre, sindikaliste, ratne veterane, pa čak i zatvorenike iz jednog zatvora i pacijente jedne psihijatrijske klinike.
- Gotovo svi ispitanici su bili *iz bele, srednje klase*, rođeni u Americi, koji sami nisu bili Jevreji. Studija je bila sinteza jednog psihoanalitičkog pristupa i rastućeg interesovanja toga vremena za merenje stavova. Levinson je uglavnom rukovao konstrukcijom skale, dok je Frenkel-Brunsvikova planirala većinu produbljenih intervjua. Sanford je bio supervizor i koordinisao rad, kao i Adorno koji je takođe izvršio neke kvalitativne studije.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Autori su pošli od toga da konstruišu skalu **antisemitizma**, koji su definisali kao »stereotipno negativno mišljenje koje opisuje Jevreje kao zastrašujuće, nemoralne, i kategorički različite od onih koji nisu Jevreji, kao i neprijateljskog stava koji nameće različite forme restrikcija, isključenja i potiskivanja kao načina rešavanja »Jevrejskog problema«.

- Polazeći od ovako definisanog koncepta konstruisana je A-S skala, koja se sastoji od 52 tvrdnje, koje su napisane tako da iskažu neprijateljstvo na indirektan način, naizgled ne povređujući ni jedno demokratsko načelo. Iako su date tvrdnje bile podeljene u pet skupina, korelacije među tim subskalama bile su visoke, od 0.74-0.94, što ukazuje na jedinstvenost ovih, unekoliko raznolikih grupa tvrdnji.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Autori Berklijske studije dalje pretpostavljaju i pokušavaju da dokažu da ljudi koji imaju negativne stereotipije prema Jevrejima, sličan odnos imaju i prema mnogobrojnim drugim, pre svega manjinskim grupama, kao što su Crnci, Filipinci, članovi malih političkih stranaka, itd.
- Tako drugi skup stavova, *etnocentrizam*, pre svega karakteriše mišljenje da su pripadnici svoje grupe superiorniji i vredniji od pripadnika svih drugih grupa, odnosno da su mnoge druge etničke i rasne grupe manje vredne i inferiorne.
- Za merenje etnocentrizma konstruisali su *E skalu*, koja je kao i skala A-S Likertovog tipa (šestostepena, bez neutralne tačke). Ona se sastoji od 34 tvrdnje, čija je pouzdanost merena metodom razdeljenih polovina 0.91, a koja korelira sa A-S skalom 0.80.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Autori su konstruisali još jednu skalu, PEC koja meri *političko – ekonomski konzervativizam* za koga su pretpostavljali da zajedno sa dve ranije pomenute karakteristike čini jedan **sklop, sistem stavova koji su oni nazvali antidemokratskom orijentacijom.**

- Konzervativci podržavaju postojeće društveno stanje, suprotstavljaju se društvenim promenama, bliži su religiji i tradiciji, i veći protivnici ekonomske i socijalne jednakosti, ljudskih prava i radničkih sindikata. PEC skala je imala nešto nižu pouzdanost, 0.73 i korelirala je 0.57 sa E i svega 0.43 sa A-S skalom.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Dalji cilj autora je da, koristeći skorašnju pojavu skala stavova, ali i uzimajući u obzir frejdovsku tradiciju da iza svega manifestnog stoji neki dublji, nesvesni uzrok, konstruišu skalu koja na indirektan način, preko dubljih, opštijih i osnovnijih karakteristika ličnosti meri sindrom tri grupe stavova, koje nazivaju antidemokratskom orijentacijom.
- Takva skala je trebala da ispuni još jedan uslov i da ukaže na postojanje antisemitizma, etnocentrizma i konzervativizma niti jednom ne pominjući Jevreje ili neku drugu konkretnu grupu.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Da bi to ostvarili, autori odabiraju osobe koje su po rezultatima na ADO bili u prvom i poslednjem kvartilu, odnosno četvrtini.
- Sa odabranim ispitanicima su vršeni intervjui i ispitivani su projektivnim tehnikama.
- Intervjui su uključivali šest opštih oblasti: zanimanje, prihodi, religija, klinički podaci, politika i manjine i rase.

- Svaka oblast je uključivala po nekoliko podtema. Tako su, recimo, klinički podaci uključivali sociološke aspekte porodičnog porekla, psihološke aspekte članova porodice, podatke vezane za detinjstvo, seks, društvene odnose i školovanje. Unutar svake podteme intervjuer je imao u vidu grupu kritičkih, osnovnih pitanja na koja je trebalo dobiti odgovore. U slučaju psiholoških aspekata članova porodice osnovna pitanja su se ticala ispitanikovih shvatanja roditeljskih figura i modela odnosa moći između oca i majke.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Takva pitanja nisu direktno postavljana, nego je zadatak intervjuera bio da, jezikom što je više moguće bližim ispitaniku, kroz razgovor, dospe do tačke gde dobijeni odgovori mogu da se svrstaju u neku kategoriju odgovora na polazna kritička pitanja. Dakle nije postavljano pitanje »Kakvi su odnosi moći među vašim roditeljima?« nego kako se oni slažu, u čemu se razlikuju, ko obično donosi odluke, itd, ali se iz reakcija ispitanika na takva pitanja moralo doći do odgovora na ono početno pitanje. Ova procedura je inače kasnije oštro kritikovana zbog mogućnosti sugestivnosti intervjuera.

Studija *Autoritarna ličnost*

- Pored intervjua korišćena su još dva klinička instrumenta: Marijev test tematske apercepcije i grupa od 8 projektivnih pitanja (npr. Svako od nas se ponekad oseća neuobičajeno. Koja osećanja su za vas najneprijatnija i najviše vas uznemiravaju?).
- Kod sve tri grupe kliničkih podataka pronađene su brojne statistički značajne razlike između subjekata sa i bez predrasuda.

F skala

- Adorno, Frenkel-Brunsvik, Levinson i Sanford su napravili F skalu o kojoj govore kao o skali implicitnih antidemokratskih tendencija u ličnosti ili **prijemčivosti** ličnosti za eksplicitnu fašističku propagandu.
- Tu tendenciju ili potencijal čini **sindrom devet crta ličnosti**.

F - skala

1. Konvencionalizam

Prihvatanje vrednosti i standarda srednje klase i njihovo rigidno održavanje:

“Pristojan čovek će izbegavati da se druži sa ljudima koji imaju rđave navike”.

F - skala

2. Autoritarna submisivnost

Nekritički stav prema idealizovanim autoritetima grupe

“Ono što je ovoj zemlji najviše potrebno, više nego zakoni i politički programi, jeste nekoliko hrabrih i odanih vođa u koje narod može da veruje”.

F - skala

3. Agresivnost

Tendencija da se oštro reaguje prema ljudima koji krše konvencionalne vrednosti i zalaganje da se oni kazne, prezru i odbace

“Potrebna je stroga disciplina, svaki prestup i devijaciju treba oštro suzbijati”.

F - skala

4. *Anti-intracektivnost*

Suprotstavljanje svemu subjektivnom i imaginativnom, odbijanje da se bavi psihičkim životom i vlastitim doživljajima

“Kada čovek ima problema i dilema, najbolje da ne misli na to”.

F - skala

5. Poštovanje vlasti i nekritički odnos prema autoritetu

Identifikovanje sa onima koji imaju moć,
naglašavanje strogosti

“Ono što je nama potrebno to je disciplina i čvrsta volja da radimo za svoju porodicu i zemlju”.

F - skala

6. Destruktivnost i cinizam

Odbacivanje humanosti, potcenjivanje humanih vrednosti

“Kakva god bila ljudska priroda biće uvek ratova i konflikata”.

F - skala

7. Često korišćenje odbrambenog mehanizma projekcije

Projektovanje u spoljni svet vlastitih nesvesnih impulsa, sklonost da se veruje da se u svetu zbivaju tajne opasne stvari (teorije zavere)

“Većina ljudi ne shvata da znatan deo našeg života kontrolišu tajna udruženja, zavere i planovi”

F - skala

8. Rigidnost mišljenja i postojanje praznoverica i stereotipija

Sklonost da se misli u rigidnim kategorijama i verovanje u mistične uzroke sudbine pojedinca

“Svako mora da veruje u neke natprirodne sile i njihovoj moći treba potpuno da se pokorava”.

F - skala

9. Preterano interesovanje za seksualne nastranosti (moralna hipokrizija)

Oštro osuđivanje “nemoralnosti”, ali i često pominjanje lascivnih stvari i postupaka, dakle, lažno moralisanje

“Homoseksualci nisu bolji od kriminalaca i treba ih najstrože kažnjavati”.

Autoritarna ličnost

- Po Berklijskoj studiji, u najkraćem, autoritarnost se ovaploćuje u bazično slaboj i zavisnoj osobi koja žrtvuje svoj kapacitet za istinsko iskustvo sebe i drugih, jer oseća nelagodnost u pogledu reda i sigurnosti koji su joj psihološki neophodni.
- U tipičnom slučaju autoritarna osoba se suprotstavlja fasadom lažne snage svetu u kojem su rigidne stereotipne kategorije supstitucije za afektivno i individualizovano iskustvo, za koje je nesposobna. Takve osobe su otuđene od unutrašnjih vrednosti i nedostaje im samosvesnost. Njihova prosuđivanja su vođena kažnjavajućim, konvencionalnim moralizmom koji reflektuje spoljašnje standarde jer ne mogu da se oslone na sopstvene.

Autoritarna ličnost

- Njeni odnosi sa drugima zavise od poštovanja moći, uspeha i pravila, gde ljudi figuriraju kao sredstva, i postignuće se vrednuje na samo po sebi, nego kompetitivno. U njihovom svetu dobro, moćno i unutargrupno se ujedinjuju protiv suprotnosti – lošeg, slabog i izvangrupnog (tuđeg). Njihova unutrašnja osećanja slabosti i samo-omalovažavanja upućuju ih na stalnu i ogorčenu borbu da dokažu sebi i drugima da zaista pripadaju među jake i dobre, a da njihovi ego-distoni impulsi koje potiskuju pripadaju slabima i lošima.

Kako ljudi postaju autoritarni

- Najpoznatije objašnjenje autoritarnosti kao lične dispozicije koje je dala Elza Frenkel Brunsvik u *Autoritarnoj ličnosti* pronalazi "fašistički potencijal" odrasle osobe u ranom iskustvu iz detinjstva. Buduće "autoritarce" predpostavlja se da podižu roditelji koji koriste pretnje, zabrane, koji oštro i arbitrarno kažnjavaju nekonvencionalne impulse. Deca potiskuju neprijateljstvo prema takvim, udaljenim roditeljima preko reaktivnih formacija poniznog potčinjavanja i nadglorifikacije. Agresija je potisnuta i pomerenjena na razne tuđe grupe. Stoga su autoritarnost i etnocentrizam dve strane iste medalje, skovane u nesvesnom da bi se izbeglo traumatsko kažnjavanje i zadovoljili snažni autoriteti, te se tako omogućuje siguran ventil za ogromnu mržnju.

Sklonost ka slaganju sa ajtemima

- Jedan od pravaca iz kojih je izvršen najsnažniji napad na Berklijsku studiju jeste metodološka kritika da pošto su svi ajtemi formulisana u autoritarnom pravcu, nije moguće razlikovati odgovore koji se odnose na slaganje sa sadržajem iskaza i odgovore onih koji se slažu sa gotovo svakim ajtemom bez obzira na njegov sadžaj .

Kako balansirati skalu?

- Logički inverzno najčešće nije i psihološki suprotno.
- Da bismo rasvetlili značaj ove teškoće uzmimo ajtem *Mnogi ljudi ne shvataju koliko mnogo su naši životi kontrolisani zaverama koje se kuju na tajnim mestima*. Šta je ovde obrnuto: *Mnogi ljudi shvataju... ili ...koliko malo su naši životi...ili ...odlukama koje proističu iz javne debate*.
- Takođe je problem i sa raspodelom odgovora. Uzmimo najprostiji primer gde se ispitanik može složiti ili ne složiti sa ponuđenom tvrdnjom. Ukoliko se sa nekom tvrdnjom npr. slaže 25% ispitanika a ne slaže 75%, gotovo je nemoguće napraviti inverznu tvrdnju sa kojom bi se slagalo onih 75% koji se nisu slagali sa originalnom, a oni koji su se slagali bili protivni.
- Veoma je teško napraviti inverzne tvrdnje koji bi u potpunosti zadovoljile sve neophodne kriterijume, a povrh svega subskale načinjene od njih najčešće pokazuju daleko manju pouzdanost i u niskoj su korelaciji sa subskalama proautoritarnih tvrdnji.

Problem povezanosti ideologije i autoritarnosti

- problem "levičarske autoritarnosti"
- Hladni rat i politički problemi koji su se odrazili na kritikovanje autora studije

Ajzenkov T faktor

- Političko ponašanje može biti konceptualizovano preko dve nezavisne dimenzije.
- Prva predstavlja tradicionalni kontinuum levo-desno u političko – ekonomskim stavovima.
- Ovu dimenziju Ajzenk naziva R-dimenzija ili R faktor na čijim su polovima ekstremni radikalizam i konzervatizam. Ajzenk je u stvari ustanovio da je ovo jedini ideološki faktor koji je prezentovan u polju stavova. Radikalni su skloniji pacifizmu, više veruju u društveni napredak i zastupaju potrebu za većom slobodom ličnosti. Konzervativniji ispoljavaju veću religioznost, etnocentrizam, nacionalizam i strožiji su u vaspitanju dece.

Ajzenkov T faktor

- Druga dimenzija nije uopšte stavska, nego je projekcija temperamenta na polje stavova. Ovu dimenziju Ajzenk naziva T-faktorom po terminima Viljema Džejmsa. Džejms je razlikovao dva suprotna pola ljudskog temperamenta, čije je nazive teško prevesti na naš jezik. Na jednoj strani su nežnije, suptilnije, tolerantnije osobe, blage naravi (tenderminded), a na drugoj netolerantne, surove, bezobzirne osobe (toughminded). Dakle, Ajzenk u svom teorijskom modelu povezuje faktore ličnosti sa socijalnim stavovima.

Ajzenkov T faktor

- Ideologija (R) se stiče u toku života, pre svega instrumentalnim uslovljavanjem. T dimenzija je projekcija osobina temperamenta na oblast socijalnih pojava; ona pokazuje kako ljudi određenog temperamenta reaguju na društvene pojave i politička zbivanja. Kako temperament ima svoju biološko-fiziološku osnovu datu nasleđem, Ajzenk zaključuje da nasledni momenti igraju izvesnu ulogu i u političkom opredeljivanju. Za razliku od Berklijskog modela, koji je u izvesnom stepenu dedukovan iz Frojdove teorije, Ajzenkova dvodimenzionalna analiza je induktivna, jer je zasnovana na interpretacijama rezultata faktorsko analitičkih studija određenih socijalnih stavova.

Ajzenkov T faktor

- Ajzenk je nesumnjivo jedan od najvećih psihologa, ali je nesumnjivo i to da je u istraživanje o ovoj temi ušao pun predubeđenja i sa namerom da kombinujući dva pomenuta faktora dobije određene rezultate (pre svega da su komunisti i fašisti slični po temperamentu) koji bi potvrdili njegove ranije stavove. Zbog toga je načinio niz metodoloških i teorijskih propusta i veoma je oštro kritikovan.
- Suština je bila da kako tako da dokaz da su komunisti i fašisti isti!

Rokičev koncept dogmatizma

- *Opšta* autoritarnost
- Centralno mesto Rokičevih teorijskih razmatranja je struktura sistema uverenja, odnosno otvoren i zatvoren sistem uverenja od kojih zavisi ponašanje i stavovi.
- Sistem je otvoreniji što su kognitivne potrebe za saznanjem dominantnije, a potrebe za zaštitom od pretnji manje prisutne.
- Pod pretnjom, informacija i izvor postaju nerazdvojivi i bivaju evaluirani arbitrarno i zavisno od irelevantnih potreba ili spoljašnjeg autoriteta.

Rokičev koncept dogmatizma

- Dogmatizam se odnosi upravo na strukturu (za razliku od sadržaja kod Berklijske studije) sistema uverenja jedne osobe.
- Ono što je po Rokiču suštinsko je čvrstina sa kojom se uverenja održavaju, a ne uverenja sama po sebi.
- Osobe sa zatvorenim sistemom uverenja karakteriše anksioznost i imaju problema da asimiluju nove informacije. Sledstveno tome, oni potpuno odbacuju informacije koje su suprotne njihovim uverenjima, ili ih mogu opaziti na taj način iskrivljeno da im budu prihvatljive ili ih prihvataju ne integrišući ih ako dolaze od, za njih važnih autoriteta.

Gledište Rodžera Brauna

- Autoritarnu osobu je najbolje okarakterisali preko vrste informacija koja će dovesti do promene njenih stavova.
- Autoritarni će biti spremni da promene svoje evaluacije prosto ako to kaže autoritet.

Autoritarnost kod nas

- Prvo istraživanje u nas u kome je upotrebljena F skala bilo je istraživanje koje su sproveli Rot i Havelka u kome su dobijeni veoma visoki skorovi, neki od njih su bili i među najvišim ikad dobijenim u svetu.
- Međutim autori praktično osporavaju validnost F skale za naše uslove jer ona po njima meri tradicionalne (pre svega patrijarhalne) stavove, vrednosti i uverenja, a ne individualne, duboke crte ličnosti, kao što su tvrdili Adorno i saradnici. Po mišljenju Nikole Rota, F skala ne meri trajne i opšte dispozicije poput crta ličnosti nego se u odgovorima najviše ispoljavaju shvatanja o određenim pitanjima društvenog života, te da su «neka od tih shvatanja u određenoj kulturi, konkretno našoj, i određenim subkulturama, veoma raširene – i zato su odgovori na te tvrdnje nediskriminativni.»
- Diferencijalno reagovanje, znak je, po njima, da nije reč o jednoj opštoj i jedinstvenoj osobini, već o uverenjima koja su raširena u određenoj kulturi, a posebno među osobama koje nemaju dovoljno široko obrazovanje.

Tomkinsova teorija polariteta

- Silvan Tomkinks je pre svega proučavao povezanost ideologije sa područjem afektivnog. Tomkins veruje da od stepena pozitivnog ili negativnog osećanja prema sebi i drugima zavisi opšti odnos prema čitavom području ideologije. Tomkins je razvio teoriju i skalu polariteta, koja ističe važnost povezanosti između pozitivnih afekata (radosti, zainteresovanosti), negativnih afekata (straha, srama, prezira) i ideologije.

Tomkinsova teorija polariteta

- Analogno postojanju kontinuuma levo-desno u oblasti ideologije, Tomkins predlaže takav kontinuum i u oblasti ličnosti i prvobitno tu oblast naziva ideo-afektivna stanovišta, a zatim skripti. Skripte opisuje kao karakteristične afekte (emocionalne odgovore) nastale u periodu rane socijalizacije.

Tomkinsova teorija polariteta

- Desničarski odgoj deteta orijentisan je prema podučavanju standarda i normi i stoga je nazvan normativnom socijalizacijom.
- Cilj takve socijalizacije je da dete postane okrenuto spoljašnjim standardima i da odbacuje ili odlaže prihvatanje sopstvenih osećanja.

Tomkinsova teorija polariteta

- S druge strane u humanističkoj socijalizaciji, koja stvara levičarske skripte centralnu ulogu ima isticanje i potkrepljivanje dečjih osećanja.
- Humanistički skript, koga Tomkins izjednačava sa levičarskim, povezan je sa liberalnim tendencijama i niskom autoritarnošću. Normativni skript izgleda snažno povezan sa autoritarnom ličnošću i u nešto manjem stepenu sa konzervatizmom.

Pristup Boba Altemeyera

- Pod "desničarskom (right wing) autoritarnošću" – RWA Bob Altemeyer podrazumeva kovarijaciju sledeća tri **klastera stavova** kod osobe:
- **Autoritarna submisivnost** – visok stepen submisivnosti prema autoritetima koji su percipirani kao uspostavljeni i legitimni u društvu u kome osoba živi.
- **Autoritarnu agresivnost** – opšta agresivnost, usmerena protiv različitih osoba, za koje su percipirane kao objekti sankcionisani od strane uspostavljenih autoriteta;
- **Konvencionalizam** – visok stepen privrženosti društvenim konvencijama koje su percipirane kao potvrđene (odobrene) od strane društva i ustanovljenih autoriteta.

Pristup Boba Altemeyera

- Kovarijacija tri klastera stavova jeste centralna za definiciju. Ljudi koji su, na primer, izrazito submisivni prema uspostavljenim autoritetima i koji su veoma konvencionalni, ali koji nisu agresivni prema "odobrenim ciljevima", ne mogu biti smatrani desničarskim autoritarcima po Altemeyeru. Samo **sva tri klastera stavova jesu nužan i dovoljan uslov** za psihološki konstrukt koji je on razvio.

Submisivnost

- Pod submisivnošću prema onima koji su percipirani kao ustanovljeni, uspostavljeni autoriteti, autor podrazumeva opšte prihvatanje njihovih izjava i akcija i opštu spremnost da se ispune njihova uputstva i pridržava njihovih naredbi bez daljih podsticaja.

Submisivnost

- Desničarski autoritarci smatraju da se autoritetima treba verovati u relativno velikom stepenu i da oni zaslužuju poslušnost i poštovanje. Oni veruju da su ovo važne vrline kojima decu treba učiti i da je, ako deca skrenu od tih principa, roditeljska dužnost da ih vrate na pravi put. Autoritarne osobe obično dozvoljavaju veoma malu slobodu ljudima da kritikuju autoritete. Oni veruju da zvaničnici znaju šta je najbolje i da kritičari nisu u pravu. Kritikovanje autoriteta smatraju razdornim i destruktivnim, motivisanim zlobnim ciljevima i željom da se izazovu problemi.

Submisivnost

- Autoritarne osobe obično se ne osećaju ugroženim od strane uspostavljenih autoriteta; šta više, oni se osećaju sigurnijim što su autoriteti stroži. Oni odobravaju cenzurisanje i nadgledanje zvaničnih organa smatrajući da ispravan, pošten čovek nema šta da krije, već da se tome protive samo oni koji znaju da su nešto zgrešili. Oni smatraju i da zvanične vlasti do izvesnog stepena imaju inherentno pravo da odlučuju o sopstvenom postupanju, uključujući i kršenje zakona koje su doneli za nas ostale.

Submisivnost

- Pod "shvaćenim uspostavljenim autoritetima" Altemeyer podrazumeva one ljude u društvu za koje se obično smatra da imaju opšti legalni ili moralni autoritet nad ponašanjem drugih. Nečji roditelji (barem tokom detinjstva), religijski zvaničnici, građanski zvaničnici (policija, sudije, šefovi vlada) i starešine u vojsci obično su označeni kao uspostavljeni autoriteti.

Agresivnost

- Pod agresivnošću Altemeyer podrazumeva namerno povređivanje nekoga. Povreda može biti fizička ozleda, psihološka patnja, finansijski gubitak, socijalna izolacija ili neko drugo negativno stanje koje se obično ljudi trude da izbegnu. Agresivnost je autoritarna kada je povezana sa uverenjem da je zvanični autoritet dopušta ili da će pomoći da se takav autoritet održi.

Agresivnost

- Predispozicija za takvu agresivnost ne znači da će autoritarni uvek delovati agresivno kad god im se pruži prilika. Strah od osvete može ih zaustaviti. Takođe u većini kultura postoje izrazite društvene i zakonske zabrane koje autoritarni poštuju jer su i konvencionalni. Tada ulogu igra percepcija autoritarnih sankcija, koja je važna jer dezinhbibira agresivne impulse.

Agresivnost

- Autoritarne osobe su predisponirane da kontrolišu ponašanje drugih preko kažnjavanja. Oni zagovaraju fizičko kažnjavanje tokom detinjstva i u daljem periodu. Oni negoduju zbog popustljivih sudija i smatraju da će ublažavanje kazni dovesti do ohrabrivanja kriminalaca, prema kojima osećaju odvratnost i gađenje, da nastave da krše zakone. Oni se takođe snažno zalažu za očuvanje smrtne kazne i sve u svemu, postoji jedna "starozavetna" strogost u njihovom pristupu ljudskom ponašanju. Oni smatraju da je prekršaj zakona veoma ozbiljan prekršaj i veruju da će kazna pomoći prekršiocima da se poprave, i ne kriju svoja pozitivna osećanja kada je kažnjen neko ko je učinio nešto loše.

Agresivnost

- Cilj autoritarne agresije može biti svako, ali najčešće su to oni koji se po nečemu razlikuju od nas, najčešće manjinske grupe (ali ne samo oni). Zato je za očekivati da desničarska autoritarnost korelira sa etničkim i rasnim predrasudama, jer su takve predrasude konvencionalni ispust za agresivne impulse. Autoritarni veruju da određeni autoriteti odobravaju ove predrasude, i oni veruju da su neke grupe zaista opasnost za uspostavljeni društveni poredak.

Agresivnost

- Iako su društveno devijantne grupe i nacionalne manjine najlakši ciljevi autoritarne agresivnosti, žrtve mogu biti i drugi. Autoritarna osoba će verovatnije nego neautoritarna napasti i konvencionalnu osobu ako to zahteva autoritet. Ta moć autoriteta da usmeri neprijateljstvo prema bilo kom cilju povećava opasnost od autoritarne agresivnosti u jednom društvu.

Konvencionalizam

- "Pod privrženošću društvenim konvencijama podrazumevamo snažno prihvatanje i obavezivanje tradicionalnim društvenim normama u našem društvu", kaže Altemeyer i navodi sledeće konvencije: religioznost, stavove prema seksualnom ponašanju, muške i ženske uloge, poštovanje zastave i himne i shvatanje da nas naši običaji i baština čine velikim.

Konvencionalizam

- Ali nije dovoljno utvrditi samo da li ljudi poštuju ili ne poštuju konvencije, nego i razlog za to. Poštovanje konvencija na nižem nivou, u Pijažeevom i Kolbergovom smislu, mogao bi biti jedan od elemenata autoritarnosti, dok prihvatanje konvencija zato što su nastale dogovorno i što predstavljaju najbolje rešenje za većinu ljudi ne bi trebalo da pripada polju autoritarnosti.

Teorija socijalnog učenja

- Po Oltemejeru: Teorija socijalnog učenja podrazumeva da su stavovi oblikovani potkrepljenjima datim od strane roditelja i drugih, a takođe i potkrepljenjima dobijenim tokom interakcije sa objektima stavova.
- Mnogima od stavova roditelji namerno podučavaju i spremni su da koriste nagrade i kazne da bi osigurali da verbalne izjave i ponašanje njihove dece budu u skladu sa njihovim željama. Roditelji takođe služe kao snažni modeli za svoju decu, tako da čak i ako ih ne uče sa namerom određenim stavovima, to čine tako što ih deca posmatraju npr. za kuhinjskim stolom i u sličnim prilikama.

Teorija socijalnog učenja

- Postoji veći broj i nekih drugih osoba kojima socijalna uloga daje za pravo da takođe podučavaju decu (između ostalog i stavovima): babe i dede, drugi rođaci, vaspitači, učitelji itd. Svi oni takođe oblikuju dečja mišljenja, obično ne u kontradikciji sa podučavanjem roditelja. Ovi "kvazi roditelji" mogu takođe biti modeli koje deca imitiraju, i iskustva sa njima mogu da utiču na dečje stavove na način koji se roditeljima može i ne mora svideti.
- Čak i osobe koje dete nikada nije susrelo, kao likovi sa TV ekrana, crtači stripova, slikovnica i slično mogu oblikovati stavove iz određene oblasti i mogu (bilo oni ili njihove kreacije) postati modeli za imitiranje. Heroji bajki i stripova kasnije bivaju zamenjeni rok zvezdama, sportistima, likovima iz priča, serija i filmova koji su često napisani i isticani baš da bi se izrazili i oblikovali socijalni stavovi.

Teorija socijalnog učenja

- Tu zatim dolaze i vršnjaci, čiji se uticaj razvija sporo da bi na kraju mogao da se poredi sa roditeljskim. Modaliteti su isti: direktni uticaj, posmatranje ponašanja vršnjaka i njegovih posledica i sopstveno isustvo sa vršnjacima. Kasnije se javljaju druge odgovarajuće osobe: supružnik, prijatelji, kolege i susedi i svi oni mogu da oblikuju naše stavove o društvenim pitanjima, kao i mi njihove.
- Pored svega toga postoji uticaj šire sredine, onog što je izvan direktnog, neposrednog iskustva. Ljudi čitaju novine i časopise, prate vesti i filmove na televiziji što sve može da oblikuje stavove i utiče na autoritarnu submisivnost, agresivnost i konvencionalizam.

Teorija socijalnog učenja

- Naravno ovi izvori nemaju podjednak uticaj. Roditeljski uticaj je najveći jer je prvi, najdugotrajniji i oblikujući (uticaji drugih bivaju asimilovani u ono što je već postojeće, a roditelji takođe usmeravaju, u većoj ili manjoj meri, s kim će se dete družiti, koje će emisije gledati, itd.) Roditelji obično, u većini porodica, prosto uče decu da se legitimni autoriteti poštuju bez pitanja ili zbog straha od kazne. Drugi važniji prenosiooci (odreditelji) stavova (npr. učitelji, šira porodica) obično potkrepljuju ovakvu submisivnost. Stoga se može očekivati da deca priližno jednoobrazno veruju da oni *treba* da poštuju autoritete u sopstvenom svetu. Konvencionalizam može da varira više, zavisno od sadržaja učenja "lokalnih autoriteta" (što dalje zavisi od kulture) i životnih stilova; ali mala deca, sa ograničenim kognitivnim sposobnostima i iskustvom, imaju generalno konvencionalne stavove
- Altemeyer smatra da je treći stavski klaster – autoritarna agresivnost relativno retka u detinjstvu.

Kako nastaje autoritana ličnost

- Desničarska autoritarnost, kako smatra Altemeyer, verovatno ne biva organizovana do adolescencije kada se u kulturama pojačava koncentracija na pripremu deteta za odraslo doba. Dečje kognitivne sposobnosti su previše ograničene da bi mogli da razumeju mnoga pitanja iz sveta odraslih i da razviju ograničene stavove o njima. Ovi stavovi se kristalizuju i postaju u većem stepenu međusobno povezani tokom adolescencije – stvarajući diferenciranje među mladim odraslim osobama od kojih su se neku godinu ranije svi slagali da autoriteti prosto treba da budu poštovani.

Razlike dva objašnjenja

- Po Altemeyeru osim činjenica da i psihoanalitičko objašnjenje i objašnjenje socijalnim učenjem drže da je autoritarnost determinisana iskustvom, ta dva modela imaju malo toga zajedničkog. Po upravo opisanoj teoriji, kojoj Altemeyer daje prednost ponašanje roditelja je važno, ali takođe i mnogi drugi činioci doprinose razvitku desničarske autoritarnosti.
- I priroda uticaja roditelja je drugačija. Ne govori se o strogom, hladnom i dominantnom ocu i moralno-žrtvujućoj majci nego je važnije direktno podučavanje, modeliranje i iskustvo.

Razlike dva objašnjenja

- Objašnjenja se razlikuju i u pogledu na godine kada je autoritarnost oformljena. Poput drugih psihodinamičkih objašnjenja i Berklijski model je stavio veliki naglasak na rano iskustvo iz detinjstva. Altemeyer, namesto toga, pretpostavlja da mada neki stavovi mogu biti formirani tokom ranog detinjstva, oni nisu potpuno oformljeni. Najdramatičnija promena u organizaciji submisivnih, agresivnih i konvencionalnih stavova očekuje se tokom adolescencije.

F skala (deo)

1. Poslušnost i poštovanje autoriteta su najvažnije vrline koje deca treba da nauče.
2. Ono što je ovoj zemlji najpotrebnije, potrebnije od zakona i političkih programa, jesu nekoliko hrabrih, neumornih vođa u koje narod može da ima poverenje.
3. Za uspeh neke grupe najvažnije je naći energičnog i pravednog vođu koga će svi poštovati i slušati.
4. Omladini je najpotrebnija stroga disciplina i spremnost da ispunjava zadatke koje postavljaju porodica i društveni autoritet.
5. Homoseksualci nisu bolji od kriminalaca i treba ih najstrože kažnjavati.
6. U svakom društvu mora postojati politički autoritet u koga će ljudi potpuno da veruju i čije odluke će sprovoditi bez pogovora.
7. Bez vođe svaki narod je kao čovek bez glave.
8. Previše slobode danas vodi dezorganizovanu društva.
9. Ne treba dozvoliti deci i omladini da iskazuju svoju neposlušnost.
10. Svaki čovek treba potpuno da veruje u neku natprirodnu silu čijim se odlukama pokorava bez pogovora.
11. Kad god neko povredi našu čast treba da bude kažnjen.
12. Građanin koji voli svoju zemlju ne treba stalno da zapitkuje i kritikuje, nego treba da se ponaša u skladu sa uputstvima koja dolaze sa važnog mesta.
13. Ne treba slušati i slediti svoje vođe i kada nam nije jasno zašto se nešto zahteva, jer oni sigurno znaju šta hoće.
14. Nemam strpljenja da slušam pojedince kada znam da njihovo mišljenje nije ispravno.

RWA skala (deo)

1. Našoj zemlji je pre svega potreban snažan vođa koji će uraditi ono što treba da se uradi da bi uništio potpuno nova kretanja i nemoral koji nas upropašćuje.
2. Homoseksualci su isto toliko zdravi i moralni kao bilo ko drugi.
3. Naša zemlja će biti velika ako čuvamo zavete naših predaka, radimo ono što nam autoriteti kažu da radimo, i oslobodimo se od "kukolja" koji nas sve upropašćuje.
4. Ateisti i drugi koji se bune protiv zvanične religije su, nema sumnje, u svakom pogledu isto toliko dobri i čestiti kao i oni koji redovno idu u crkvu.
5. Pravo rešenje za "bolji život" jesu poslušnost, disciplina i čvrsto držanje za ono što je sigurno i ograničeno.
6. Većina naših pravila o skromnosti ili seksualnom ponašanju su samo navike koje nisu obavezno bolje ili moralnije nego one koje slede drugi ljudi.
7. U našoj zemlji danas, postoji mnogo nemoralnih ljudi, koji žele da je unište zbog sopstvenih podlih ciljeva, i njima autoriteti treba da stanu na put.
8. Uvek je bolje verovati mišljenju zvaničnih autoriteta na vlasti, nego slušati dreku ološa u našem društvu, koji se trudi da izazove sumnje u našem mišljenju.
9. Nema ničeg lošeg u nudističkim plažama.
10. Nema "jednog pravog puta" da se živi život; svako mora da stvori svoj put.
11. Naša zemlja će jednog dana biti uništena, ako pre toga ne uništimo seksualne nastranosti koje razjedaju snagu našeg karaktera i naše tradicionalne vrednosti.
12. Homoseksualce i feministkinje treba pohvaliti zato što su dovoljno hrabri, da se usprotive "tradicionalnim porodičnim vrednostima".
13. Situacija u našoj zemlji postaje toliko ozbiljna, da bi "čvršća ruka" bila opravdana ako bi uklonila one koji prave probleme i vratila nas na pravi put.
14. Možda će neko smatrati staromodnim, ali normalan, pristojan izgled još uvek je znak pravog gospodina, a posebno prave dame.
15. Svako bi trebalo da ima sopstveni životni stil, sopstvena religijska uverenja, i seksualne preferencije, čak i kad ga to čini drugačijim od svih ostalih.